

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 361

Agrobiznes 2014

Rozwój agrobiznesu

**w okresie 10 lat przynależności Polski
do Unii Europejskiej**

Redaktorzy naukowci

Anna Olszańska

Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-462-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Bartkiewicz , Czynniki wpływające na decyzje o obrocie ziemią rolniczą na przykładzie województwa lubuskiego.....	11
Katarzyna Boratyńska , Mechanizm bankructwa wybranego przedsiębiorstwa spożywczego	20
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej	29
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Niektóre uwarunkowania rozwoju agrobiznesu w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej	38
Maciej Dzikuć , Znaczenie wykorzystania współspalania biomasy w produkcji energii elektrycznej w Polsce	48
Maria Golinowska , Tendencje do zmian w nakładach na chemiczną ochronę rolnictwa w Polsce po roku 2004	57
Michał Jasiulewicz , Potencjał agrobiomasy lokalnej podstawą rozwoju biogazowni na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	66
Elżbieta Kacperska , Konkurencyjność polskich artykułów rolnospożywczych na rynku Unii Europejskiej w latach 2004-2012.....	78
Halina Kałuża, Agnieszka Ginter , Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników.....	89
Agnieszka Komor , Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w układzie wojewódzkim	99
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004-2013 i w perspektywie 2014-2020.....	108
Jerzy Kopiński , Trendy zmian głównych kierunków produkcji zwierzęcej w Polsce w okresie członkostwa w UE	117
Jakub Kraciuk , Znaczenie produktów rolnospożywczych w polsko-niemieckiej wymianie handlowej	130
Barbara Kutkowska , Rolnictwo dolnośląskie 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej	139
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Zmiany w polskim przemyśle mięsny po przystąpieniu do Unii Europejskiej.....	152
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innowacyjność w zakresie gospodarowania ziemią rolniczą w regionach rozdrobnionych agrarnie.....	162
Grażyna Niewęglowska , Gospodarstwa ekologiczne – szansą czy zagrożeniem dla polskiego rolnictwa?	169

Mirosława Marzena Nowak , Spółdzielczość mleczarska w okresie przynależności Polski do UE	177
Łukasz Popławski , Kierunki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w opinii mieszkańców gminy Słupia Jędrzejowska	186
Henryk Runowski , Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej	195
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Zielone światło dla zysku – inwestycje ekologiczne	206
Adam Sadowski , Zmiany agrarne w polskim rolnictwie jako efekt przekształceń systemowych	215
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Przeobrażenia strukturalne w rolnictwie Podkarpacia w dekadzie pełnego członkostwa Polski w UE	226
Iwona Szczepaniak , Strategie konkurencji stosowane przez polskich producentów żywności na rynku Unii Europejskiej	238
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Zmiany strukturalne na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską	249
Izabela Wielewska , Zainteresowanie upowszechnieniem inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii w agrobiznesie	260
Aldona Zawajska , Zjawisko zagrabiania ziemi w kontekście praw własności	269
Dariusz Żmija , Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce	281
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , Wpływ struktury i cen sprzedanych produktów mleczarskich na efektywność sprzedaży wybranej spółdzielni mleczarskiej w różnych okresach	290

Summaries

Halina Bartkiewicz , Factors influencing decisions on trading agricultural land on the example of the Lubuskie Voivodeship	19
Katarzyna Boratyńska , Mechanism of bankruptcy of selected food industry company	28
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Competitiveness of Polish agriculture on the European Union market	37
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Some conditions for the development of agribusiness in the period after the Polish accession to the European Union	46
Maciej Dzikuć , The importance of biomass co-firing in electricity production in Poland	56
Maria Golinowska , Trends in changes of expenditure on chemical plant protection in Poland after 2004	65
Michał Jasiulewicz , Local agri-biomass potential as a basis of the biogas plants development on the example of West Pomeranian Voivodeship	76
Elżbieta Kacperska , Competitiveness of Polish agro-food products on the EU market in the years 2004-2012	88

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter , Innovations in agricultural farms of young farmers	98
Agnieszka Komor , Changes in arrangement and regional specialization of food industry in voivodeship system	107
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Support for ecological farms in Poland in 2004-2013 and in the perspective of 2014-2020	116
Jerzy Kopiński , Trends of changes of the main kinds of animal production in Poland in the period of its membership in the UE	128
Jakub Kraciuk , The role of agri-food products in the German-Polish trade..	138
Barbara Kutkowska , Lower Silesian agriculture after 10 years since the accession to the European Union	151
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Changes in the Polish meat industry after the accession to the European Union	160
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innovativeness in management of agricultural land in regions with agrarian fragmentation	168
Grażyna Niewęglowska , Organic farms – an opportunity or a threat for Polish agriculture?	176
Mirosława Marzena Nowak , Dairy cooperatives during the Polish membership in the EU	185
Łukasz Popławski , Directions of multifunctional development of rural areas in the opinion of inhabitants of Słupia Jędrzejowska commune	194
Henryk Runowski , Shaping incomes of agricultural farms in the European Union	205
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Green light for profit – environmental investments	214
Adam Sadowski , The agrarian structure changes in Polish agriculture as a result of the systemic transformations	225
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Structural changes in agriculture in Podkarpacie in the decade of Poland's full membership in the European Union	237
Iwona Szczepaniak , Competition strategies used by Polish food producers on the market of the European Union	248
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Structural changes in the pigmeat market after Polish integration with the European Union	259
Izabela Wielewska , Interest in popularization of investments in renewable energy sources in agribusiness	268
Aldona Zawojka , The phenomenon of land-grabbing in the context of property rights	280
Dariusz Żmija , Innovative character of food industry companies in Poland..	289
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , The influence of the structure and prices of sold dairy products on the efficiency of sales of a selected milk cooperative in different periods of time	299

Elżbieta Kacperska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKICH ARTYKUŁÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH NA RYNKU UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2012

Streszczenie: Opracowanie zawiera analizę handlu rolno-spożywczego pomiędzy Polską a Unią Europejską w latach 2004-2012. Celem artykułu było określenie stanu, struktury i intensywności wymiany handlowej artykułami rolno-spożywczymi między Polską a Unią Europejską, określenie struktury wewnątrzgałęziowych obrotów i pozycji konkurencyjnej polskich produktów rolno-spożywczych na rynku Unii Europejskiej. W opracowaniu dokonano analizy eksportu i importu rolno-spożywczego z Unią Europejską, wskazano na zmiany w dynamice obrotów oraz obliczono wskaźniki przewagi względnej (RCA) i wskaźniki specjalizacji: Balassy oraz H.G. Grubnela i P.J. Lloyda. Polskie wyroby rolno-spożywcze w analizowanym okresie wykazywały przewagi konkurencyjne na rynku Unii Europejskiej, głównie przetworzone produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego.

Słowa kluczowe: handel rolno-spożywczy, Unia Europejska, handel wewnątrzgałęziowy, wskaźnik RCA.

DOI: 10.15611/pn.2014.361.08

1. Wstęp

Handel rolno-spożywczy pomiędzy Polską a krajami Unii Europejskiej dynamicznie rozwija się od początku lat 90., zwiększając swoje udziały. Akcesja Polski w strukturze Unii Europejskiej spowodowała zniesienie barier handlowych, liberalizację obrotów, a co za tym idzie, wzmocnienie wymiany. W strukturze handlu między Polską a Unią Europejską występują te same grupy towarowe pochodzące z jednej gałęzi; dotyczy to również handlu artykułami rolno-spożywczymi. Istotne jest zatem poznanie struktury wymiany wewnątrzgałęziowej i określenie pozycji konkurencyjnej polskich produktów na rynku unijnym.

2. Metodologia badań

Celem opracowania było przedstawienie stanu, struktury i intensywności wymiany handlowej artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Unią Europejską oraz

określenie struktury wewnątrzgałęziowych obrotów i pozycji konkurencyjnej polskich produktów rolno-spożywczych na rynku Unii Europejskiej.

Do analizy handlu artykułami rolno-spożywczymi wykorzystano wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej RCA (*Revealed Comparative Advantage*), obliczony według formuły:

$$RCA = \ln \left(\frac{x_{ij}^K}{m_{ij}^K} \div \frac{X_{ij}^K}{M_{ij}^K} \right),$$

gdzie: x_{ij}^K – wartość eksportu produktu i z kraju K do grupy krajów j ;
 m_{ij}^K – wartość importu produktu i do kraju K z grupy krajów j ;
 X_{ij}^K – wartość globalnego eksportu kraju K do kraju lub grupy krajów j ;
 M_{ij}^K – wartość globalnego importu kraju K z kraju lub grupy krajów j ;
 i – dział/produkty rolno-spożywcze według PCN;
 K – analizowany kraj (Polska);
 j – pozostałe kraje (kraje Unii Europejskiej).

Wskaźnik RCA większy od zera wskazuje na występowanie ujawnionej przewagi komparatywnej, zaś jego wartość na intensywność tej przewagi, wartości mniejsze od zera wskazują na brak przewagi [Misala 2007].

Do określenia stopnia specjalizacji Polski w handlu z Unią Europejską w zakresie artykułów rolno-spożywczych użyto wskaźnika Balassy ($I_{Balassy}$), obliczonego według poniższego wzoru:

$$I_{Balassy} = \frac{|x_{ij}^K - m_{ij}^K|}{x_{ij}^K + m_{ij}^K}.$$

Wskazuje on na udział wymiany wewnątrzgałęziowej w obrotach badanym produktem dokonywanych przez określony kraj. Wskaźnik ten przyjmuje wartości z przedziału $<0,1>$, gdzie wartości bliskie zeru wskazują na specjalizację wewnątrzgałęziową, a bliższe jedności – na specjalizację międzygałęziową [Czarny 2002].

Do określenia intensywności i struktury handlu artykułami rolno-spożywczymi zastosowano wskaźnik specjalizacji H.G. Grubnela i P.J. Lloyda (I_{G-L}), obliczony według formuły:

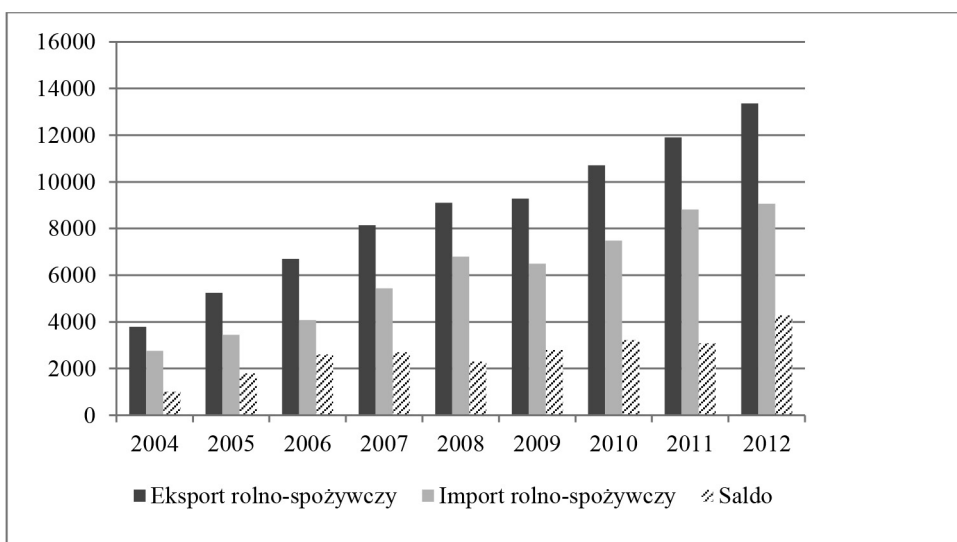
$$I_{G-L} = \frac{(x_{ij}^K + m_{ij}^K) - |x_{ij}^K - m_{ij}^K|}{x_{ij}^K + m_{ij}^K} = 1 - I_{Balassy}.$$

Aby uzyskać porównywalność danych w różnych gałęziach/działach rolno-spożywczych, wyrażono handel wewnątrzgałęziowy na tle ogólnej wartości obrotów zagranicznych danej gałęzi/działu. Wskaźnik ten przyjmuje wartości w przedziale $<0,1>$, gdzie jeśli $I_{G-L} = 1$, to handel ma charakter wewnątrzgałęziowy, a jeśli $I_{G-L} = 0$, to handel wewnątrzgałęziowy nie występuje [Budzowski 2003].

W badaniach wykorzystano dane statystyczne pochodzące z Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego GUS. Analizą objęto handel artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Unią Europejską w latach 2004-2012.

3. Obroty handlowe artykułami rolno-spożywczymi z Unią Europejską w latach 2004-2012

Polski handel artykułami rolno-spożywczymi charakteryzuje się tendencją rosnącą po stronie zarówno eksportu, jak i importu. W 2012 r. Polska wyeksportowała towary rolno-spożywcze za kwotę 17,4 mld EUR oraz zaimportowała produkty rolno-spożywcze za kwotę 13,3 mld EUR. Udział handlu artykułami rolno-spożywczymi w polskim handlu zagranicznym ogółem utrzymuje się na poziomie średnio 10,5% w eksporcie i 7,4% w imporcie.

Rys. 1. Handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Unią Europejską w latach 2004-2012 (mld EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tab. 1.

Z analizy danych polskiego handlu artykułami rolno-spożywczymi za lata 2004-2012 wynika, że największy udział w strukturze handlu miała Unia Europejska. Jej udział wahał się w przedziale 72-80% w eksporcie i 62-68% w imporcie. W 2012 r. wyeksportowano do krajów Unii Europejskiej produkty rolno-spożywcze za łączną kwotę 13,3 mld EUR. W analizowanym okresie wartość eksportu zwiększyła się 3,5-krotnie i wykazywała tendencję wzrostową, z niewielkim załamaniem

w 2009 r., będącym wynikiem globalnego kryzysu finansowego. Podobnie import rolno-spożywczy wykazywał tendencję rosnącą. W 2012 r. Polska wydała na produkty rolno-spożywcze w krajach Unii Europejskiej ponad 9 mld EUR. W badanym okresie wartość importu z krajów Unii Europejskiej wzrosła o 6,3 mld EUR. Bilans wzajemnej wymiany był dodatni (tab. 1 i rys. 1).

Tabela 1. Wartość i dynamika polskiego handlu rolno-spożywczego z Unią Europejską w latach 2004-2012

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wartość handlu rolno-spożywczego pomiędzy Polską a Unią Europejską w mld EUR									
Eksportu	3,7	5,2	6,6	8,1	9,1	9,2	10,7	11,9	13,3
Importu	2,7	3,4	4,0	5,4	6,7	6,4	7,4	8,8	9,1
Saldo	1,0	1,7	2,6	2,6	2,3	2,7	3,2	3,1	4,2
Dynamika obrotów artykułami rolno-spożywczymi (rok do roku)									
W eksporcie	100	138,5	127,8	121,6	111,9	102,0	115,3	111,2	112,1
W imporcie	100	124,5	118,5	133,3	124,9	95,5	115,3	117,8	102,9
Dynamika obrotów artykułami rolno-spożywczymi (2004 = 100)									
W eksporcie	100	138,5	177,0	215,1	240,7	245,5	283,1	314,8	353,0
W imporcie	100	124,5	147,6	196,8	245,7	234,7	270,7	318,9	328,0
Udział handlu rolno-spożywczego do Unii Europejskiej w strukturze handlu rolno-spożywczego Polski (w %)									
Udział eksportu	72,1	74,1	78,5	80,6	80,4	80,7	79,3	78,2	76,4
Udział importu	62,7	63,2	63,4	67,4	69,1	69,8	68,5	69,8	68,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIHZ.

W latach 2004-2012 tempo wzrostu eksportu rolno-spożywczego z Unią Europejską było na poziomie 253% i w odniesieniu do stopy zmian dla eksportu ogółem było wyższe, w porównaniu z okresem 2003-2008 zmniejszyło swoją dynamikę. Na taką tendencję wskazuje również średnia roczna stopa wzrostu eksportu, która obecnie dla Unii Europejskiej kształtuje się na poziomie 18% (w okresie 2003-2008 wynosiła ona 29%) [Kacperska 2009]. W tym czasie stopa wzrostu importu była niższa od stopy eksportu o 1 punkt procentowy oraz wskazywała na identyczną tendencję w odniesieniu do średniej stopy wzrostu importu (tab. 2).

Tabela 2. Stopy zmian w handlu artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004-2012 oraz średnie roczne stopy wzrostu handlu artykułami rolno-spożywczymi ogółem dla Polski i w handlu z Unią Europejską (w %)

Wyszczególnienie	Eksport rolno-spożywczy		Import rolno-spożywczy	
	ogółem	z UE	ogółem	z UE
Stopy zmian	234	253	203	228
Średnia roczna stopa wzrostu	17	18	15	17

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy danych zawartych w tab. 2 wynika, że średnie roczne stopy wzrostu eksportu i importu z Unią Europejską były wyższe niż adekwatne stopy ujęte ogółem. Przyrosty eksportu i importu rolno-spożywczego do Unii Europejskiej nie były równomierne w całym badanym okresie. W latach 2004 i 2005 obserwowano najwyższe przyrosty eksportu, zaś w roku 2009 zaledwie 2-procentowy wzrost. Wysokie przyrosty eksportu były efektem akcesji Polski do Unii Europejskiej i pełnej liberalizacji handlu. Natomiast spadek dynamiki eksportu zaobserwowany w 2009 r. był efektem ogólnoświatowego kryzysu finansowego. Podobną sytuację obserwujemy w imporcie, gdzie średnia roczna stopa wzrostu importu do Unii Europejskiej była o 2 punkty procentowe wyższa od stopy wzrostu ogółem (tab. 1 i 2).

Tabela 3. Najwięksi odbiorcy polskich artykułów rolno-spożywczych z Unii Europejskiej; analiza porównawcza za lata 2004-2012

Kraje	2004			2012			Zmiana w okresie 2004-2012	
	nr	wartość w mln EUR	udział (w %)	nr	wartość w mln EUR	udział (w %)	wartość w mln EUR	w %
Niemcy	1	1343,6	25,6	1	3844,5	22	2500,9	286,1
Wielka Brytania	3	303,3	5,8	2	1255,6	7,2	952,3	414,0
Czechy	4	280,0	5,3	3	1092,7	6,2	812,7	390,3
Francja	6	175,9	3,3	4	1036,3	5,6	860,4	589,1
Holandia	2	313,2	5,9	5	957,6	5,5	644,4	305,7
Włochy	5	273,8	5,2	6	867,6	5,0	593,8	316,9
Razem	1-5	2513,9	47,8	1-5	9054,3	51,8	6540,4	360,2

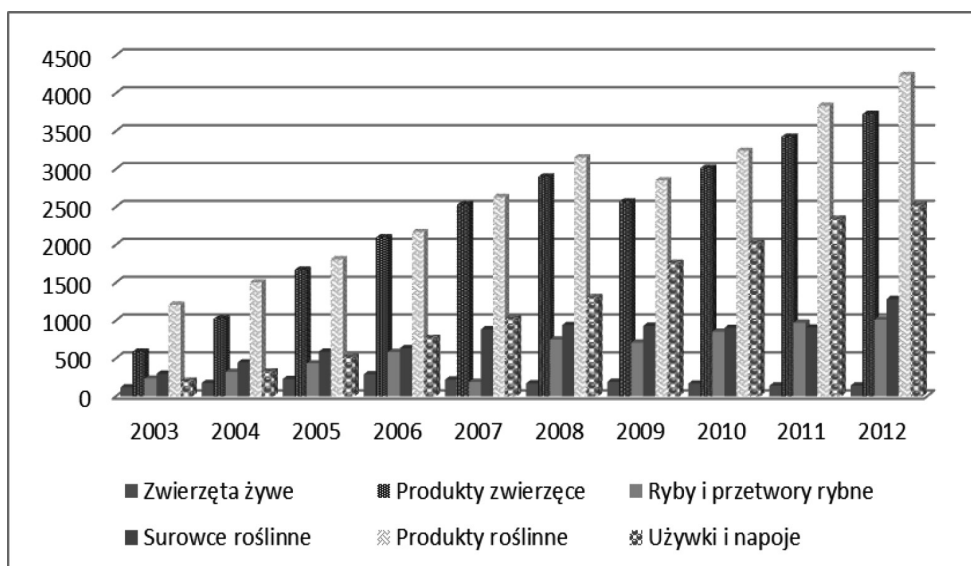
Źródło: opracowanie własne.

Z krajów Unii Europejskiej Niemcy są największym eksporterem polskich produktów rolno-spożywczych. Corocznie udział Niemiec w eksporcie wynosił ponad 20%. W 2012 r. wyeksportowano do Niemiec produkty rolno-spożywcze za kwotę 3,8 mld EUR, a w okresie 2004-2012 wartość wyeksportowanych produktów rolno-spożywczych zwiększyła się blisko 3-krotnie. Na drugim miejscu w polskim eksporcie plasowała się Wielka Brytania (z udziałem ponad 7%). Kolejne miejsca zajmują Czechy, Francja, Holandia i Włochy. Łączny udział pięciu głównych odbiorców sięgał 51,8% w 2012 r. i zwiększył się o 4 punkty procentowe w odniesieniu do 2004 r. (tab. 3).

4. Struktura rzeczowa handlu rolno-spożywczego z Unią Europejską

W eksporcie rolno-spożywczym do Unii Europejskiej największą grupę stanowią przetwory roślinne. W analizowanym okresie eksport przetworów roślinnych cha-

rakteryzował się tendencją rosnącą. W 2004 r. wyeksportowano do krajów Unii Europejskiej przetwory roślinne na łączną kwotę 1,4 mld EUR, zaś w 2012 r. kwota ta wyniosła 4,2 mld EUR. Wśród produktów roślinnych największy udział mają wyroby cukiernicze, przetwory z owoców i warzyw oraz makuchy i pasze. Drugą dużą grupę w eksporcie stanowią używki i napoje. Ich udział w eksporcie dynamicznie się zwiększa. W 2012 r. wartość wyeksportowanych używek i napoi osiągnęła kwotę 2,5 mld EUR wobec 322 mln EUR w 2004 r. W grupie tej największy wzrost eksportu odnotowano wśród wyrobów tytoniowych (53,8 mln EUR w 2004 r. do 1,3 mld EUR w 2012 r.). Trzecią grupą o dynamicznym wzroście wartości były produkty zwierzęce; ich wartość w eksporcie wzrosła z 930 mln EUR w 2004 r. do 3,0 mld EUR w 2012 r. Największą sprzedaż w tej grupie wykazują mięso czerwone, mięso drobiowe oraz mleko, śmietana i lody. Na uwagę zasługują ryby i przetwory rybne. Wartość wyeksportowanych ryb i ich przetworów w analizowanym okresie dynamicznie wzrastała, osiągając kwotę 850 mln EUR w 2012 r. (rys. 2).

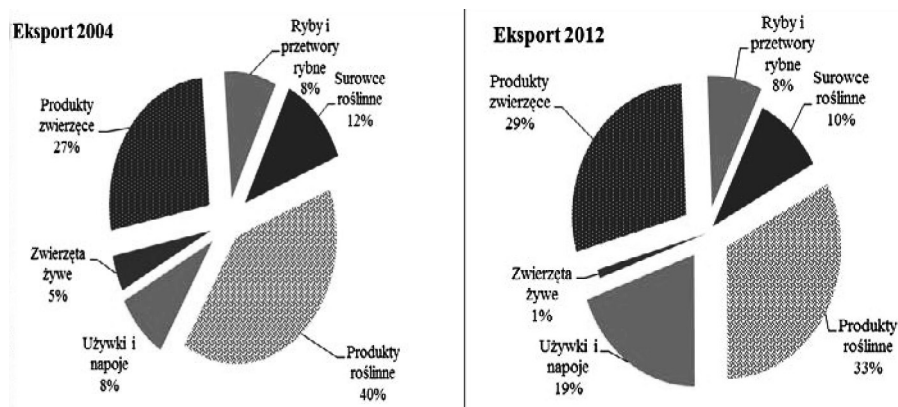

Rys. 2. Struktura rzeczowa eksportu artykułów rolno-spożywczych do Unii Europejskiej w latach 2004-2012 w mln EUR

Źródło: opracowanie własne.

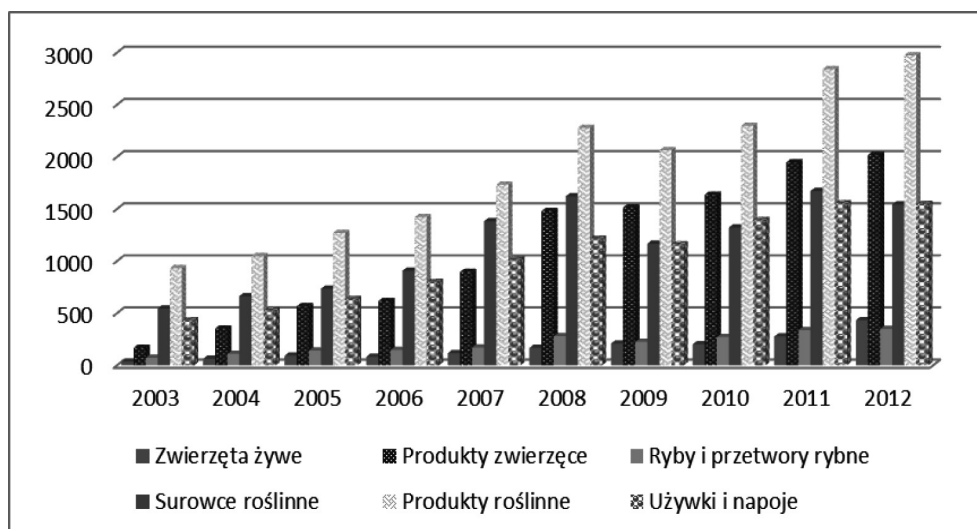
W strukturze rzeczowej handlu artykułami rolno-spożywczymi z Unią Europejską dominują produkty roślinne nad zwierzęcymi, a według kategorii przetworzenia produkty przetworzone nad surowcami (rys. 2 i 3). W 2012 r. nastąpiły zmiany w strukturze rzeczowej towarów eksportowanych do Unii Europejskiej w odniesieniu do 2004 r. Zwiększył się udział używek i napoi bezalkoholowych z 8% w 2004 r. do 19% w 2012 oraz eksport przetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego

(wzrost o 2 punkty procentowe). Największy spadek udziału w eksporcie odnotowano w grupie produktów roślinnych (o 7 punktów procentowych) – rys. 3.

Rys. 3. Struktura rzeczowa eksportu rolno-spożywczego do Unii Europejskiej w 2004 r. i 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4. Struktura rzeczowa importu artykułów rolno-spożywczych do Unii Europejskiej w latach 2004-2012 w mln EUR

Źródło: opracowanie własne.

W imporcie artykułów rolno-spożywczych do Polski dominowały (tak jak w eksporcie) produkty z roślin i zwierząt (rys. 5). Polska w 2012 r. zakupiła w krajach Unii Europejskiej produkty z roślin za łączną kwotę 7,5 mld EUR, zwiększając wartość tych produktów o 6 mld EUR w okresie 2004-2012, oraz produkty zwierzęce za łączną kwotę 2,8 mld EUR w 2012 r., zwiększając wartość zakupów w analizowanym okresie prawie 6-krotnie.

W grupie produktów roślinnych największą dynamiką importu charakteryzowały się przetwory roślinne (wzrost importu o 2,1 mld EUR) i surowce roślinne (wzrost importu o niespełna 1 mld EUR). Wśród produktów zwierzęcych największą dynamiką charakteryzowały się przetwory z mięsa czerwonego. W 2012 r. Polska wydała na zakup mięsa czerwonego ponad 1,3 mld EUR (w 2004 r. tylko 58 mln EUR). Udział tej grupy w strukturze importowanych przetworów zwierzęcych był dominujący i stanowił 67% (rys. 4).

Tabela 4. Zmiany struktury rzeczowej polskiego eksportu rolno-spożywczego w latach 2004-2012

Grupy produktów	Stopa wzrostu (w %)		Zmiany udziałów (w pkt proc.)	
	eksportu	importu	eksportu	importu
Produkty zwierzęce:	321,7	533,4	-4	12
Zwierzęta żywe	80,1	686,5	-4	2
Przetwory zwierzęce	364,8	572,1	1	9
Ryby i przetwory rybne	314,9	320,1	-1	0
Produkty roślinne:	283,9	264,0	-10	-12
Surowce roślinne	288,5	232,4	-2	-7
Przetwory roślinne	282,5	284,0	-8	-5
Używki i napoje	782,1	293,2	10	-2

Źródło: opracowanie własne.

W latach 2004-2012 nastąpiło wiele zmian w strukturze eksportu i importu. Zmiany te nastąpiły w kilku ostatnich latach, modyfikując dotychczasowe trendy wzrostowe pojawiające się w okresie po integracji z Unią Europejską na powolne wzrosty w ostatnich latach. W analizowanym okresie największą stopę wzrostu w eksporcie wykazały używki i napoje – 782,1%, i przetwory zwierzęce -364,8%, po stronie importu największy wzrost – 686,5%, odnotowano dla zwierząt żywych i przetworów zwierzęcych – 572,1%. W analizowanym okresie zmiany udziałów miały charakter spadkowy po stronie eksportu z wyjątkiem używek i przetworów zwierzęcych, zaś po stronie importu dla produktów zwierzęcych były dodatnie, a dla produktów roślinnych wykazywały tendencje malejące (tab. 4).

5. Układ ujawnionych przewag względnych w handlu rolno-spożywczym pomiędzy Polską a Unią Europejską

Analizując wartości wskaźnika RCA wyznaczone dla obrotów artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004-2012, można zauważyć, że w wielu grupach Polska posiada przewagi komparatywne. Na uwagę zasługują wysokie wskaźniki dla owiec i produktów przetworzonych pochodzenia zwierzęcego, tj.: mięsa drobiowego i podrobów, przetworów mięsnych oraz serów i twarogów oraz ryb. W grupie produktów roślinnych wskaźnik RCA był mniejszy od 1 i tylko odniesieniu do zbóż oraz kilku produktów przetworzonych pochodzenia roślinnego wykazywał przewagę (przetwory z owoców i warzyw i wyroby cukiernicze). W ostatnich latach odnotowano również przewagę komparatywną w handlu używkami, w tym największą dla tytoniu i jego wyrobów (tab. 5).

Tabela 5. Wskaźniki ujawnionej przewagi względnej w handlu rolno-spożywczym do Unii Europejskiej w okresie 2004-2012

Grupy produktów	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razem produkty zwierzęce	0,75	0,65	0,75	0,65	0,42	0,24	0,30	0,29	0,20
Zwierzęta żywe	0,70	0,46	0,76	0,21	-0,28	-0,46	-0,56	-1,00	-1,52
Przetwory zwierzęce	0,80	0,73	0,73	0,63	0,39	0,17	0,25	0,26	0,23
Ryby i przetwory rybne	0,76	0,70	0,88	0,90	0,71	0,79	0,78	0,75	0,67
Razem przetwory roślinne	-0,19	-0,24	-0,32	-0,29	-0,63	-0,68	-0,70	-0,71	-0,68
Surowce roślinne	-0,72	-0,64	-0,86	-0,85	-0,82	-0,59	-0,75	-0,91	-0,57
Przetwory roślinne	0,09	-0,01	-0,07	0,01	0,05	-0,04	-0,02	0,00	-0,03
Używki i napoje	-0,81	-0,63	-0,53	-0,39	-0,20	0,06	0,01	0,11	0,10

Źródło: opracowanie własne.

6. Handel wewnątrzgałęziowy pomiędzy Polską a Unią Europejską

Polski handel rolno-spożywczy cechuje wymiana wewnątrzgałęziowa. Z analizy wskaźnika specjalizacji Balassy wynika, że specjalizacja wewnątrzgałęziowa występuje w grupie produktów roślinnych (nasiona oleistych, świeże warzywa) oraz produktów przetworzonych (pasze, cukier i melasa oraz sosy i zupy). W grupie produktów zwierzęcych wymiana wewnątrzgałęziowa dotyczyła mięsa czerwonego i podrobów, tłuszczu i mączek zwierzęcych oraz ryb i ich przetworów. Wymiana o charakterze międzygałęziowym odbywała się w grupach takich produktów, jak:

mięso drobiowe, tytoń, przetwory z owoców i owoce świeże oraz obrót zwierzętami żywymi – owcami (tab. 6).

Tabela 6. Wskaźniki specjalizacji ($I_{Balassy}$) w handlu artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Unią Europejską w latach 2004-2012

Grupy produktów	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razem produkty zwierzęce	0,49	0,49	0,55	0,48	0,33	0,29	0,32	0,28	0,29
Zwierzęta żywe	0,47	0,41	0,56	0,30	0,00	0,05	0,10	0,34	0,51
Przetwory zwierzęce	0,51	0,52	0,55	0,48	0,32	0,26	0,30	0,27	0,30
Ryby i przetwory rybne	0,49	0,51	0,60	0,02	0,46	0,52	0,52	0,48	0,49
Razem przetwory roślinne	0,06	0,09	0,09	0,06	0,18	0,16	0,16	0,20	0,15
Surowce roślinne	0,20	0,11	0,18	0,22	0,27	0,11	0,19	0,30	0,09
Przetwory roślinne	0,20	0,20	0,21	0,21	0,16	0,16	0,17	0,15	0,18
Używki i napoje	0,24	0,10	0,02	0,00	0,04	0,21	0,18	0,20	0,24

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik intensywności wymiany I_{G-L} potwierdza występowanie handlu wewnątrzgałęziowego w obrotach pomiędzy Polską a Unią Europejską. Najbliżej jedności, czyli najintensywniejsza wymiana wewnątrzgałęziowa w 2012 r. odnosiła się do handlu mięsem czerwonym i podrobami wskaźnik $I_{G-L} = 0,94$; makuch i pasz $I_{G-L} = 0,95$; kawy, kakao, herbaty $I_{G-L} = 0,92$; warzyw świeżych $I_{G-L} = 0,92$. Wskaźniki najbliższe zeru wykazywały owoce $I_{G-L} = 0,01$, ziemniaki świeże $I_{G-L} = 0,17$ i mięso drobiowe i podroby $I_{G-L} = 0,08$ (tab.7).

Tabela 7. Wskaźniki intensywności handlu wewnątrzgałęziowego (I_{G-L}) w obrotach artykułami rolno-spożywczymi między Polską a Unią Europejską w latach 2004-2012

Grupy produktów	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razem produkty zwierzęce	0,51	0,51	0,45	0,52	0,67	0,71	0,68	0,72	0,71
Zwierzęta żywe	0,53	0,59	0,44	0,70	1,00	0,95	0,90	0,66	0,49
Przetwory zwierzęce	0,49	0,48	0,45	0,52	0,68	0,74	0,70	0,73	0,70
Ryby i przetwory rybne	0,51	0,49	0,40	0,98	0,54	0,48	0,48	0,52	0,51
Razem przetwory roślinne	0,94	0,91	0,91	0,94	0,82	0,84	0,84	0,80	0,85
Surowce roślinne	0,80	0,89	0,82	0,78	0,73	0,89	0,81	0,70	0,91
Przetwory roślinne	0,80	0,80	0,79	0,79	0,84	0,84	0,83	0,85	0,82
Używki i napoje	0,76	0,90	0,98	1,00	0,96	0,79	0,82	0,80	0,76

Źródło: opracowanie własne.

7. Podsumowanie

Polskie wyroby rolno-spożywcze w analizowanym okresie wykazywały przewagi konkurencyjne na rynku Unii Europejskiej. Dominowały w tym względzie przetworzone produkty pochodzenia zwierzęcego i roślinnego.

Analiza wskaźnika specjalizacji Balassy wskazała na specjalizację w grupie produktów roślinnych (m.in. w 2012 r. dotyczyła: nasion oleistych, świeżych warzyw, sosów i zup) i zwierzęcych (m.in.: mięsa czerwonego i podrobów, tłuszczu i mączek, ryb i przetworów rybnych).

Wskaźnik intensywności handlu wewnątrzgałęziowego H.G. Grubnela i P.J. Lloyda potwierdził specjalizację handlu wewnątrzgałęziowego w grupie produktów roślinnych (nasiona oleistych, warzywa świeże, sosy i zupy, cukier i melasa) i przetworów zwierzęcych (mięsa czerwonego i podrobów, tłuszczu i mączki zwierzęcej).

Literatura

- Budzowski K., 2003, *Ekonomika handlu zagranicznego*, Acta Academiae Modrevianae, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków.
- Czarny E., 2002, *Teoria i praktyka handlu wewnątrzgałęziowego*, Monografie i Opracowania 496, SGH, Warszawa, s. 182-184.
- Kacperska E., 2009, *Trade in agri-food products between Poland and the European Union in years 2003-2008*, [w:] A. Zawojska (red.), *Agri-Food System and its Linkages with Global, International and Domestic Economies*, WULS, Warsaw.
- Misala J., 2007, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencja gospodarki narodowej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom.

COMPETITIVENESS OF POLISH AGRO-FOOD PRODUCTS ON THE EU MARKET IN THE YEARS 2004-2012

Summary: The paper analyzes exports and imports of agro-food of the European Union, pointed the changes in the dynamics of turnover and calculated comparative advantage indices (RCA) as well as Balassa's and H.G. Grubel and P.J. Lloyd's indices of specialization. Polish agro-food products, mainly processed products of animal and plant origin, showed a competitive advantage on the EU market. in the analyzed period.

Keywords: agro-food trade, European Union, intra-industry trade, RCA index.